

CAMPANIA LUI ALEXANDRU MACEDON LA DUNĂREA DE JOS (335 î.Hr.). O NOUĂ INTERPRETARE

VALENTIN MARIN

Campania lui Alexandru cel Mare din primăvara anului 335 î. Hr., deși sumar tratată în izvoare¹, reprezintă un moment de referință pentru istoria Dunării de Jos și poate fi considerată ca parte distinctă a acțiunilor militare întreprinse de către regele Macedoniei „împotriva tribalilor și ilirilor”² în spațiul geostrategic balcanic.

Comandantul suprem al armatei macedonene a conceput campania ca pe o manevră ingenioasă de învăluire la flancul stâng al teritoriului ocupat de tribali, având, după cum remarca Vasile Pârvan, „flancul drept apărât de regiunile de penetrație elenică și de imediat contact cu flota, întâi pe Marea Egee și Marea Neagră până La Haemus, apoi pe Dunăre, de la coborârea din Haemus către ținutul tribalilor”³, cu scopul de a supune și a controla acest teritoriu până la fluviu.

Pe parcursul relatării evenimentelor de către Arrianus, nu rezultă că Alexandru ar fi primit întăriri sau ajutoare pe itinerarul de deplasare către Dunărea de Jos, ceea ce ne face să credem că trupele s-au adunat într-un raion de concentrare cu centrul la

---

¹ Fragmente din aceste izvoare au fost publicate în *IJR* într-o ediție coordonată de Radu Hâncu și Vladimir Iliescu, astfel: Arrian, *Expediția lui Alexandru*, I, 1-5, cf. *IJR*, I, p. 579-587, Strabon, *Geografia*, I. 2,1; VII, 3,8; 3,13; 5, 11-12, cf. *IJR*, I, p. 216-217, 233-235, 239-241, 247-249; Pseudo-Calistene, *Viața și faptele lui Alexandru Macedon*, I, 26, cf. *IJR*, I, p. 127, Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, XVII, 8,1, cf. *IJR*, I, p. 191-193, Trogus Pompeius – Iustinus, *Istoria lui Filip*, XI, 6, 20, cf. *IJR*, I, p. 355, Curtius Rufus, *Istoria lui Alexandru cel Mare Macedoneanul*, IX, 6, 20, cf. *IJR*, I, p. 363, Frontinus, *Stratagemele*, II, 11, 3, cf. *IJR*, I, p. 433, Plutarh, *Alexandru*, I, cf. *IJR*, I, p. 459. Primii doi autori (Arrianus și Strabon) folosesc drept sursă relatarea lui Ptolemeios Lagos, participant la campania dunăreană a lui Alexandru și care, după moartea acestuia, a ajuns rege al Egiptului. Relatăriile celorlalți autori antici prezintă știri extrem de sumare și aduc prea puține lămuriri suplimentare în ceea ce privește desfășurarea acestei campanii.

De asemenea, având în vedere imensul material bibliografic referitor la Alexandru cel Mare, în modestul nostru studiu, vom încerca să prezentăm o analiză din punct de vedere militar a acestei campanii printr-o reîntoarcere la izvoarele de bază (Arrianus, Strabon și Quintus Curtius Rufus), folosindu-ne de două lucrări magistrale ale istoriografiei românești, datorate iluștrilor magiștri, Vasile Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1982 (ediție îngrijită de Radu Florescu) și Alexandru Suceveanu, *Alexandru cel Mare*, București, 1993, la care vom adăuga, pentru discuții și un alt punct de vedere foarte interesant, aparținând lui Florin Medeleț, *În legătură cu expediția întreprinsă de Alexandru Macedon la Dunăre în 335 î.e.n.*, în „Acta MN”, XIX, 1982.

² Flavius Arrianus, *Expediția lui Alexandru cel Mare în Asia*, traducere și indice de nume, Radu Alexandrescu, studiu introductiv, note, indice de termeni, Alexandru Suceveanu, Editura științifică și Enciclopedică, București, I, 1.

³ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 33.

Amphipolis, unde s-a trecut la antrenarea lor prin exerciții zilnice. În acest sens, reținem observația lui Diodor din Sicilia că Alexandru „trecea adesea trupele sale în revistă; le-a pus să facă exerciții militare, creându-și astfel o armată disciplinată”⁴.

Având în vedere că aceste trupe ne sunt dezvăluite progresiv, pe parcursul desfășurării acțiunilor de luptă, putem să ne facem o părere privind componența și prezența acestora în raionul de concentrare amintit. Astfel, aici se vor fi găsit numai forțele terestre, deoarece forța navală se afla în zona Bizanțion, sprijinind probabil acțiunile lui Parmenion în capul de pod de la Abydos. Din forțele terestre făceau parte: două falange, arcașii, trupele de elită, gărzile, agrianii cavaleria: macedoneană, bottiană, amfipolitană, precum și alți călăreți; formațiunile de logistică (dacă avem în vedere că Arrianus face referiri la animalele de povară sau la corturi), precum și trupele tehnice (mașinile de război).

Probabil că această instruire a trupelor se făcea sub supravegherea comandanților, care sunt pomeniți tot progresiv, pe măsură ce se derulează acțiunile militare. Astfel sunt menționați: Lysanias, Philotas, Heraclides, Sopolis, Nicanor, Filip, Meleagru, Perdicas și Coinos.

La începutul primăverii anului 355 î. Hr., după ce l-a lăsat pe Antipatros regent la Pella, Alexandru a părăsit Amphipolisul în fruntea armatei sale și s-a îndreptat spre Haemus.

Acțiunile întreprinse de Alexandru Macedon s-au desfășurat cu preponderență pe teatrul de operațiuni balcanic. Acest teatru are câteva caracteristici geo-climatice de care trebuie să ținem seama atunci când încercăm să analizăm această campanie.

Din punct de vedere *orografic*, zona balcanică este compusă din două feluri de munți; pe de-o parte munți vechi precum masivele Rila, Rodopi și Pirin (anticul Orbelos sau Orbelon) dar și din munți tineri ca Stara Planina (Balcani - Haemus) și Sredna Zagora (Antibalcani). Acești munți au o orientare diferită. Dacă munții mai vechi, au o orientare NV - SE, ceilalți au o orientare paralelă cu linia Dunării (Istrului). În nordul Bulgariei de astăzi, între munții Stara Planina și teritoriul actual al țării noastre, se întinde câmpia înaltă a Dunării, cunoscută și sub numele de Platforma Moesică.* Aceasta are o înălțime variabilă, ajungând de la 100-120 de m în E, la 30-40 de m spre V, aproape de litoralul pontic. Principalul lanț de munți al Bulgariei de astăzi, Stara Planina, ocupă o poziție centrală în acest spațiu geografic și are o lungime de aproape 555 km, întinzându-se între Valea Timocului (în V) și țărmul Mării Negre (Pontul Euxin) în E, având altitudinea maximă în vârful Botev (2376 m), fiind străbătut de o multitudine de trecători, dintre care cele mai importante sunt cele prezentate în Anexa nr. 2. Între munții Sredna Gora (Antibalcani), care au o altitudine de maximum 1605 m (Vârful Bogdan) și munții Rila, cu altitudinea maximă de 2925 m (Vârful Musala) sau mai precis, Munții Rodopi, cu altitudinea maximă de 2914 m (Vârful Goljam Perelik), se individualizează Câmpia Traciei superioare, drenată de fluviul Marița (anticul Hebron - Hebrus). Aceasta este despărțită de țărmul Mării Negre (Pontul Euxin), prin colinele Tundja și masivul Strandza.

Rețeaua hidrografică este foarte densă, în special în Platforma Moesică, Dunărea primind dinspre Haemus, numeroși afluenți precum: Timok, Topolovița,

⁴ Diodor din Sicilia, XVII, 2 (traducere V. M. în manuscris).

*cu o înălțime variabilă între 30-120 m.

Vidbol, Arcar, Lom, Cibrița, Bârzija, Ogosta, Iskâr, Vit, Osâm, Jantra, Rusenski Lom etc. Începând de la izvoare, cu excepția Timokului care are un traseu de la S spre N, ceilalți afluenți au o orientare de la SV către NE până în dreptul ostrovului Carlovăț, sau mai precis, până la vărsarea Oltului de pe malul românesc și o orientare de la SE către NV, în aval de acest sector, creându-se impresia că râurile Vit și Osâm formează un uriaș triunghi isoscel, cu vârful la vărsarea acestora în Dunăre.

În partea centrală a acestui teatru de acțiuni militare, trebuie remarcat bazinul hidrografic al fluviului Marița (Hebros - Hebron), care izvorăște din masivul Rila și care, după ce străbate Câmpia Tracă, descriind o uriașă buclă spre sud, se varsă în Marea Traciei. Tot în această mare se varsă Strymonul (Struma) și Mesta (Nestos), râuri care au o orientare aproape de la Nord la Sud și care cuprind între ele Munții Pirin (Orbelon - Orbelos).

Atât zona muntoasă, cât și bogata rețea hidrografică influențează foarte mult acțiunile militare, înlesnind acțiunile defensive și defavorizându-le pe cele cu caracter ofensiv. În acest sens trebuie remarcat faptul că atât cursurile de apă, cât și numeroasele pasuri sau trecători constituie veritabile puncte de trecere obligatorie fiind ușor de apărat cu forțe relativ puține. Pentru adversarul care execută deplasarea este necesară luarea unor măsuri de siguranță a marșului în vederea preîntâmpinării unui atac prin surprindere din partea apărătorului, precum și coordonarea tuturor forțelor și mijloacelor pe care le are la dispoziție în vederea realizării unui raport de forțe corespunzător, în special la trecerea cursurilor de apă, prin zonele împădurite și cu vegetație abundentă sau pe la punctele de trecere obligatorie atunci când acestea sunt sub controlul adversarului.

Având în vedere informațiile care ne-au parvenit de la Arrianus, putem aprecia că, inițial, Alexandru cel Mare a pornit împotriva tribalilor, populație tracă localizată între Munții Haemus și Istru, știrea răzvrătirii neamurilor ilirice primind-o de la iscoade de-abia după încununarea cu succes a campaniei de la Dunărea de Jos, când se pregătea să se întoarcă prin ținuturile agrianilor și peonilor⁵.

Din punct de vedere militar, în opinia noastră, acțiunile întreprinse de Alexandru cel Mare la Dunărea de Jos pot fi etapizate astfel:

- etapa I – plecarea din raionul de concentrare, executarea marșului spre Munții Haemus și nimicirea tracilor autonomi;
- etapa a II-a – traversarea Munților Haemus, lupta împotriva tribalilor și urmărirea acestora până la Istru;
- etapa a III-a – realizarea joncțiunii cu flota și forțarea Istrului;
- etapa a IV-a – incursiunea împotriva geților;
- etapa a V-a – revenirea în Macedonia.

Etapa I – plecarea din raionul de concentrare, executarea marșului spre Munții Haemus și nimicirea tracilor autonomi

Alexandru părăsește raionul de concentrare de la Amphipolis la sfârșitul primăverii anului 335 î.Hr., având probabil următorul dispozitiv de marș: avangarda, forțele principale constituite din cavaleria regală, falanga și pedestrima ușoară,

⁵ *Ibidem*, I, 5. La fel prezintă acest aspect și Curtius Rufus (I, 12), p. 66 care spune: "Pe când Alexandru se întorcea în Macedonia prin ținutul agrienilor și peonilor, află de răscoala ilirilor". În legătură cu aspectele referitoare la campania danubiană întreprinsă de Alexandru, spusele celor doi autori antici coincid.

formațiunile de logistică⁶, printre care se vor fi aflat și trupele tehnice, precum și ariergarda formată din trupe ușoare.

Deși aceste formațiuni de logistică, indispensabile oricărei acțiuni militare, indiferent de amploarea lor, nu sunt pomenite în mod explicit de Arrianus, putem deduce existența lor din faptul că pe timpul retragerii, când Alexandru a avut de înfruntat ilirii lui Cleitos și taulantienii lui Glaucias, „îi dădu ordin lui Philotas ca, escortat de o avangardă călare, să plece cu animalele de povară din tabără după nutreț”. Tot în același context sunt pomenite și trupele tehnice care utilizau mașinile de război „Văzând însă că ultimele coloane sunt amenințate de dușmani, dispuse ca mașinile de război să fie așezate pe mal și dădu ordin ca proiectilele să fie aruncate cât se poate de departe...”⁷. Având în vedere prezența acestor mașini de asediu, precum și faptul că nicăieri pe parcursul întregii acțiuni la Dunărea de Jos nu sunt pomenite, considerăm că Alexandru le avea încă de la plecarea din Amphipolis. Fiind puțin probabil ca pe parcursul deplasării să ordone confecționarea acestora, datorită rapidității cu care s-au executat acțiunile, suntem îndreptățiți să considerăm că Alexandru își pregătise campania cu minuțiozitate și intenționa să se îndrepte spre capitala tribalilor.

Itinerarul urmat de Alexandru este sumar descris de Arrianus.

„Pornind din Amphipolis, el invadează teritoriul trac ocupat de tracii autonomi, lăsând în stânga orașul Philippi și muntele Orbelos, și se zice că după ce a trecut pe celălalt mal al Nestosului, în zece zile a ajuns la poalele munților Haemus”⁸.

Având în vedere nevoile de aprovizionare cu hrană și apă potabilă, atât pentru efective, cai, dar și pentru celelalte animale de povară trebuie să remarcăm faptul că deplasarea s-a executat ori de-a lungul unor ape, ori în apropierea acestora. Este greu de calculat necesarul de asemenea provizii pentru întreaga armată, însă ne putem da seama de greutatea unei asemenea activități apreciind numai că unui cal îi trebuiesc cel puțin 10-15 litri de apă pe zi, precum și 25-27 kilograme de nutreț.

De la Amphipolis până la Philippi, oastea macedoneană a avut două variante de deplasare: o variantă prin nordul Munților Pangaion și o a doua care ni se pare mai veridică - printre munții Pangaion și Simpholon. Este puțin probabil să fi urmat linia de coastă până în dreptul cetății Philippi. În continuare, este posibil să fi ajuns la râul Nestos (Mesta de astăzi), probabil pe un traseu care astăzi se află pe comunicația Adriani - Paranestio și de aici să se fi deplasat în amonte pe Nestos, până în dreptul localității actuale Goda Delcev, unde este posibil să-l fi trecut⁹. De aici, spune Arrianus, în zece zile de marș, trupele macedonene au ajuns la poalele Munților Haemus.

Pentru această etapă este caracteristic faptul că trupele s-au deplasat într-un teritoriu controlat de macedoneni, posibilitatea întâlnirii unor elemente ostile fiind mai redusă, deci și măsurile de siguranță marșului au fost mai sumare, având ca efect

⁶ Arrianus, I, 5.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, I, 1.

⁹ Florin Medeleț, *op. cit.*, p. 18, consideră că Alexandru a urcat spre nord, spre izvoarele râului Nestos, pe care-l trece. Considerăm că este posibilă și o asemenea variantă care se justifică din punct de vedere militar, având în vedere că Alexandru își deplasează armata într-o zonă controlată de macedoneni, însă revenind la textul lui Arrianus, acesta spune doar că Alexandru trece râul Nestos, fără a numi și locul pe unde s-a desfășurat o asemenea acțiune.

mărirea vitezei de deplasare a coloanelor forțelor principale. De asemenea, este posibil ca pe traseu, Alexandru să fi organizat popasuri pentru odihna efectivelor și animalelor. Putem aprecia, în baza unui studiu recent, că viteza medie de deplasare a trupelor nu putea fi mai mare de 25-30 km pe zi de marș¹⁰.

Lungimea itinerarului parcurs o putem aproxima la 350 - 400 km, iar ca timp, la 14-15 zile. Ajungând la munții Haemus, Alexandru are o primă confruntare cu tracii autonomi care ocupaseră trecătoarea¹¹. Aceștia, slab înarmați, dar ocupând un punct de trecere obligatorie, pot zădărnici înaintarea macedoneană prăvălind carele împotriva falangei.

Prezența adversarului pe culmile munților îi oferă prilejul lui Alexandru de a lua hotărârea de a acționa cu rapiditate în câmpul tactic și de a-și restructura dispozitivul din mișcare, evitând surprinderea. Cu acest prilej, trebuie să remarcăm gradul înalt de instruire al armatei macedonene, nu numai din punct de vedere al meseriei armelor, cât și din punct de vedere psihologic.

Alexandru își fixează adversarul pe flancul stâng cu arcașii, apoi de front cu falanga, el intenționând să atace flancul drept al acestuia, comandând personal flancul stâng al dispozitivului său, format din agriani, trupele de elită și gărzi¹².

Etapa a II-a – traversarea Munților Haemus, lupta împotriva tribalilor și urmărirea acestora până la Istru

După această primă confruntare, Alexandru „... porni împotriva tribalilor, străbătând munții Haemus. Astfel ajunse la malul Lyginosului – cale de trei zile de la cursul Istrosului, dacă mergi în direcția munților Haemus”¹³.

Cu toată rapiditatea executării trecerii Hemusului, Alexandru nu a putut să-i surprindă pe tribali, deoarece aflăm de la Arrianus că regele acestora, Syrmos, aflase din vreme de mișcările trupelor macedonene. Acesta din urmă se retrage spre Istru, evacuând populația necombatantă pe o insulă, numită Peuce¹⁴, unde se retrag și alte neamuri trace. După trecerea Lyginosului de către Alexandru, se constată că un detașament destul de numeros de tribali, execută o manevră de învăluire în scopul de a intercepta căile de retragere a oastei macedonene. Alexandru s-a întors și a adoptat un dispozitiv de luptă care i-a asigurat succesul, acesta prezentându-se astfel: aripa dreaptă - cavaleria macedoneană comandată de către Philotas; aripa stângă - Heraclides și Sopolis care comandau cavaleria bottiană și amphipolitană iar pe centru - Alexandru care, precedat de restul cavaleriei, comanda falanga macedoneană (Anexa nr. 3).

Dispozitivul ales de Alexandru este suplu, având elementele mobile pe flancuri, ceea ce înlesnea cooperarea între ele, conferea rapiditate în execuție, un pronunțat caracter manevrier, dar și o protecție deosebită a flancurilor falangei împotriva unei eventuale manevre de învăluire din partea tribalilor. Nici la această

¹⁰ În modestul nostru studiu „Cunaxa (401 î.Hr.)”, publicat în „RIM”, nr. 4-5 (32-33)/1995, analizând traseul lui Cyrus cel Tânăr de la Sardes la Cunaxa, au rezultat aceste date.

¹¹ În majoritatea surselor bibliografice, această trecătoare este identificată ca fiind, probabil, actualul pas Șipca.

¹² Arrianus, I, 1.

¹³ Ibidem, I, 2.

¹⁴ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 34, amendează această informație, bazându-se pe Strabon și consideră că numele de Peuce al insulei este un adaos târziu.

confruntare nu putem stabili raportul de forțe, neștiind mărimea forțelor angrenate în încheștare. Cunoaștem doar pierderile pe care le prezentăm în aceeași anexă.

De asemenea, nu se cunoaște cu exactitate locul prin care au fost trecuți Munții Haemus de către armata macedoneană și nici insula pe care s-au refugiat tribalii.

Majoritatea istoricilor lui Alexandru sunt de părere că trecerea s-a făcut prin pasul Șipka, dar și unii care sunt de părere că trecerea s-ar fi efectuat prin pasul Nișului¹⁵.

În anexa nr. 2 sunt prezentate 19 dintre principalele trecători din Munții Haemus. Ne vom opri doar la cele mai importante dintre acestea care traversează Balcanii Centrali și pe care le considerăm probabile de a fi trecute de armata lui Alexandru și anume: Șipka, Trojanski, Ribariski și Zlatinski.

Primul dintre acestea, pasul Șipka, traversează Balcanii Centrali între vârfurile Ispolin (1524 m) și Hadzi Dimităr (1441 m) și face legătura între localitățile actuale Kazanlâk și Gabrovo. De aici se deschid mai multe posibilități de deplasare către Dunăre, dintre care mai importante sunt cele către Ostrov, traversându-se râurile Roșița, Osâm, Vit și Isker, către Ghighen, traversând aceleași râuri, mai puțin Iskerul și spre Sviștov sau Belene, traversând doar râul Roșița, afluent al Iantrei. În acest caz, dacă armata macedoneană ar fi trecut prin pasul Șipka, anticul Lyginos¹⁶ ar putea fi identificat cu Roșița sau Iantrea.

Pasul Trojanski, aflat la 60 km în linie dreaptă spre vest de pasul Șipka, traversează munții între localitățile Kârnare și Trojan. De aici până la vărsarea râului Vit în Dunăre, sunt aproximativ 105 km în linie dreaptă, fapt care ar fi permis ca aceștia să fie parcurși în 3-4 (5-7) zile de marș. În această variantă, Lyginosul ar putea fi identificat cu râul Osâm sau cu unul dintre afluenții acestuia, iar insula pe care s-ar fi refugiat tribalii ar putea fi identificată cu ostrovul Carlovăț, aflat la o distanță de 610 km de la vărsarea Dunării în mare. Această insulă are o suprafață de 900 ha și ar fi permis retragerea unei populații destul de numeroase.

Al treilea pas la care ne referim este pasul Ribariski aflat la aproximativ 15 km vest de pasul Trojanski și cu o orientare SE-NV, între localitățile Klisura și Ribarica, la nord de munții Zlatisko-Teetevenska. Distanța prin această trecătoare până la Dunăre este aproximativ aceeași ca în cazul precedent. În această variantă, Lyginosul ar putea fi identificat cu râul Vit, sau cu vreunul dintre afluenții săi, în cazul în care direcția de deplasare a armatei lui Alexandru ar fi fost spre ostrovul Carlovăț, sau cu Iskerul, dacă direcția ar fi fost spre localitatea Ostrov.

În fine, cel de-al patrulea pas, Zlatinski, se află cam la aceeași distanță față de Dunăre ca și precedentele. În acest caz, râul Lyginos ar putea fi identificat cu râul Topolnița care izvorăște din vârful Bunaja (1572 m) și după un curs spre est de vreo 10 km se îndreaptă spre NV față de vârful Bogdan (1604 m) și ale munților Koznica, apoi își schimbă cursul spre V, pe la poalele munților Sâstinska Sredna Gora. În varianta în care direcția de deplasare ar fi fost spre Ostrov, Lyginosul ar putea fi identificat cu Iskerul sau cu Malki, unul dintre afluenții săi.

¹⁵ Florin Medeleț, *op.cit.*, p. 21.

¹⁶ *Ibidem*, probabil cu râul Nișava.

Etapa a III-a – realizarea joncțiunii cu flota și forșarea Istrului. Conflictul cu tribalii nefiind încheiat, aceștia s-au retras împreună cu femeile și copiii, precum și cu alți traci din zona amenințată pe o insulă de pe Istru, sub comanda lui Syrmos, încercând probabil să organizeze apărarea împotriva unei eventuale debarcări.

La Dunăre, „în acest punct Alexandru dădu de un număr de corăbii de război plecate din Bizanț, care navigaseră în Pontul Euxin și urcaseră în susul fluviului ca să se întâlnească cu el”¹⁷.

În legătură cu acest aspect suntem de părere că între cele două componente, terestră și navală, ale armatei lui Alexandru, a existat o coordonare în timp și spațiu calculându-se astfel plecarea de la Byzantion a acesteia, încât să sosească aproximativ în același timp și loc cu forțele terestre, în așa fel ca acestea să facă joncțiunea într-un sector cuprins gurile Jiului și Vedei de pe malul românesc, sau Ogosta și Iantra, de pe malul bulgar al Dunării.

Traseul urmat de flotă este prezentat în Anexa nr. 1. În ceea ce privește coordonarea deplasării flotei trebuie să avem în vedere un aspect. Până la Gura Sacră a Istrului, cum numește Strabon brațul Sfântu Gheorghe, flota a parcurs un traseu de aproape 800 de km urmând un traiect de-a lungul coastei. Dacă până la gurile Dunării, navigația nu a creat probleme datorită zonei de penetrație elenică pe care au străbătut-o, în schimb, de la intrarea pe fluviu au început să apară unele greutăți de ordin tehnic, sau chiar de natură militară atunci când navigau în zona în care această penetrație elenică era mai puțin influentă. În acest sens, trebuie avut în vedere că navigația s-a făcut în amonte, pe un fluviu care are un coeficient mare de meandrare în unele porțiuni, și nu de puține ori, trebuia să se navigheze pe șenal, unde curentul apei este mai puternic, spre a evita incendierea pânzelor sau a lemnului corăbiilor, prin lansarea săgeților de pe mal atunci când treceau printr-un teritoriu ostil. În general, o triremă se deplasa cu 7-8 noduri, ceea ce reprezintă cam 14-15 km/h.

Aceste corăbii au avut, probabil, misiunea de a efectua aprovizionarea forțelor terestre, reîmprospătarea lor cu noi efective, fie pentru intimidarea neamurilor getice riverane¹⁸.

După o încercare nereușită de debarcare, Alexandru hotărăște să treacă Dunărea pe timp de noapte, având în vedere iminența pericolului getic de pe malul drept al fluviului (14 000) de luptători.

Această încercare, este prezentată astfel de către Arrianus: „Barbarii însă alergară pe mal pretutindeni unde corăbiile atingeau uscatul. Corăbiile erau doar câteva, și oaste, pe ele, puțină la număr; coasta insulei este și ea aproape toată povârnită și greu de atacat; în sfârșit apa fluviului curge năvalnică și amenințătoare, fiind gătită în acest punct”¹⁹.

Acest pasaj a creat o aprigă controversă printre istorici în sensul că s-a încercat să se identifice în teren această insulă având în vedere informațiile primite de la Arrianus. Dacă majoritatea istoricilor sunt de părere că insula „Peuce” trebuie

¹⁷ Arrianus, I, 3.

¹⁸ * * * *Istoria militară a poporului român vol. I (Din cele mai vechi timpuri până în secolul al XIV-lea)*, Editura militară, București, 1984, p. 67.

¹⁹ Arrianus, I, 3.

localizată în aval de Porțile de Fier, alții, puțini la număr, consideră că aceasta ar trebui localizată undeva în amonte²⁰.

Suntem de părere că ostrovul respectiv trebuie căutat în aval de cazanele Dunării și nu în amonte. Avem în vedere faptul că Strabon, referindu-se la acest aspect, ne transmite următoarea informație: „Alexandru, fiul lui Philippos, în timpul expediției sale împotriva tracilor situați dincolo de muntele Haemus, a ajuns până la tribalii și, văzând că aceștia se întind până la Istru (subln. n.) și în insula fluviului numită Peuke, că dincolo de fluviu stăpânesc geții, se spune că a înaintat până acolo, dar n-a putut să treacă în insulă din lipsă de bărci (căci Syrmos, regele tribalilor, care s-a refugiat în insulă, s-a împotrivit atacului)”²¹ Din acest pasaj rezultă faptul că un autor de probitatea lui Strabon, nu poate fi pus la îndoială, mai ales că într-un alt fragment, face o distincție clară între Danubius și Istru, chiar dacă în realitate se referă la același fluviu. „Căci părțile de sus și de la izvoare ale fluviului, până la cataracte și mai cu seamă pe porțiunea lui de la daci, se cheamă Danubius; părțile lui de jos, care se află la geți, și până la Pont, se numește Istru”²².

Pe Dunăre, între Baziaș și Călărași sunt 57 de ostroave de dimensiuni variabile. Trebuie avut în vedere că ostrovul pe care s-au refugiat tribalii, împreună cu familiile lor, precum și alți traci, deci o populație numeroasă să aibă o anumită suprafață ca să o adăpostească, să-i confere un minimum de siguranță și în același timp, să asigure posibilitatea organizării unei apărări în cazul unui eventual atac din partea adversarului. Dintre ostroavele care se pretează cel mai bine acestor condiții de minimă siguranță sunt cele care au o suprafață de peste 500 ha. Ele sunt în număr de 10, dar cel care corespunde mai bine din punct de vedere geografic-natural, cât și militar, ar fi ostrovul Carlovăț care se găsește la o distanță de 610 km față de Gura Sacră a Istrului și are o suprafață de 900 ha. De asemenea, este amplasat în apropierea capitalei tribalilor, Oescus (actualul Ghighen) și ar fi putut permite adăpostirea în grabă a populației, precum și a bunurilor de subzistență. Să nu uităm că o asemenea operațiune de evacuare nu s-a putut face la voia întâmplării, mai ales că tribalii, suferiseră o înfrângere zdrobitoare, dar nu decisivă și erau presați îndeaproape de către armata macedoneană. De la Oescus la ostrov nu trebuiau să existe obstacole în teren care să îngreuneze această activitate. Ostrovul Carlovăț se află mai aproape de malul stâng al Istrului și la Est de acesta se varsă doi afluenți, Vitul și Osâmul. Chiar dacă suntem la începutul verii și este exclusă o cantitate prea mare de precipitații, s-ar putea ca acea scurgere năvalnică a apei la care se referea Arrianus, să fie de fapt curentul produs de vărsarea celor două râuri.

În majoritatea lucrărilor consultate, se vorbește despre trecerea Istrului de către Alexandru cel Mare. Având în vedere că tribalii nu fuseseră înfrânți definitiv (încă nu se dăduse bătălia decisivă, iar conducătorul lor, Syrmos încercase să organizeze rezistența pe ostrov), iar pe malul opus, fusese semnalată prezența unei numeroase oștiri getice de circa 14 000 de luptători (din care 4 000 erau călăreți) care

²⁰ Florin Medeleț, *op. cit.*, p. 21, este de părere că insula „Peuce” ar putea fi identificată cu „marea insulă Ostrovo, al cărei vârșestic este amplasat la vărsarea râului Caraș și unde, în sfârșit, va fi ajuns, poate, prin locuri cu Dunărea aflată la strâmtoare, și flota macedoneană”.

²¹ Strabon, *Geografia*, VII, 3, 8.

²² *Ibidem*, VII, 3, 13.

„voiau să-l împiedice pe regele macedonean, dacă ar fi încercat să treacă la dâșii”²³, mai potrivit ni se pare termenul de forțare, care înseamnă trecerea peste un curs de apă apărat de către inamic.²⁴

Sesizând pericolul grupării getice, Alexandru cel Mare a renunțat la cucerirea ostrovului și a hotărât să înceapă acțiunea la Nord de Dunăre împotriva oștirii geților. Într-o nouă fază, trupele macedonene au forțat prin surprindere fluviul, pe timp de noapte, în aval de ostrov²⁵, cu un corp de cavalerie de circa 1 500 ostași și 4 000 de pedestrași.

În contextul prezenței unei atât de numeroase și consistente forțe aparținând geților, acțiunea lui Alexandru a fost dictată de considerente tactice și nu trebuie interpretată ca o extravaganță strategică. Dacă un asemenea potențial nu era diminuat printr-o acțiune directă și rapidă, oricând s-ar fi ivit pericolul unui atac din partea geților.

Organizarea și executarea acțiunii de forțare a Dunării demonstrează încă odată suplețea gândirii tactice a lui Alexandru, precum și adaptarea extrem de rapidă la orice gen de situație.

Pe malul Istrului, în dreptul ostrovului pe care s-au refugiat tribalii lasă o parte din trupele terestre, cealaltă parte, fie îmbarcată pe corăbii, folosind monoxilele din zonă²⁶, fie folosind mijloace improvizate de trecere (corturi umplute cu paie), a trecut pe malul opus pe timpul nopții și a ocupat un cap de pod, pe care l-au dezvoltat ulterior. (Anexa nr. 4).

Etapa a IV-a – incursiunea împotriva geților

Incursiunea este un termen tactic și constă în pătrunderea în ascuns și de scurtă durată în dispozitivul (teritoriului) inamicului, cu scopul de a distruge obiective, a face capturi sau a procura date de cercetare²⁷.

După traversare, gruparea macedoneană s-a concentrat pe malul stâng al Dunării apoi a început deplasarea către raionul unde se găseau forțele getice care, deși impresionate de trecerea peste fluviu într-o singură noapte a armatei macedonene au hotărât să susțină lupta cu armata dușmană, într-un loc favorabil. Spre acest raion macedonenii au mărșăluit având în avangardă falanga ai căror soldați, cu lăncile înclinate, culcau holdele de grâu²⁸ și în ariergardă - cavaleria.(Anexa nr. 4).

²³ Arrian, *Anabasts*, I, 3,5.

²⁴ * * * *Dicționar militar, termeni tactic-operativi*, Editura militară, București, 1972, p. 145.

²⁵ Col.dr., Nicolae Ciobanu, Col. dr. Costică Popa, Mr. Ion Giurcă, *Curs de istoria artei militare*. vol. I, *Arta militară românească și universală în epoca veche și medie*. Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1991. În această lucrare se acreditează ideea că trecerea, de fapt forțarea s-a efectuat în două sectoare, în amonte și în aval de ostrov. Fără a-i contesta pe distinșii autori, considerăm că forțarea în sectorul aflat în amonte de ostrov nu ar fi avut șanse de reușită, din cauza curentului apei care ar fi deviat direcția de înaintare și mai ales datorită faptului că acea parte a malului stâng al Istrului era chiar în dreptul oastei geților.

²⁶ Aici este o mică nepotrivire între Arrianus și Strabon, vezi mai sus nota 21. Se pare că Strabon avea dreptate. Când s-au refugiat tribalii pe ostrov, în mod cert au folosit toate monoxilele din zonă pentru a nu lăsa inamicului nici o posibilitate să-i ajungă din urmă. Dar dacă refugiarea acestora s-ar fi făcut pe ostrovul Carlovăț, ar fi existat posibilitatea ca tribalii să folosească bărcile aflate pe mal în stânga gurii de vărsare a râului Vit, iar macedonenii pe cele din dreapta râului, care nu au mai putut fi folosite de tribali din cauza grabei.

²⁷ * * * *Dicționar militar, termeni tactic-operativi*, Editura militară, București, 1972, p. 160-161.

²⁸ Arrianus, I, 4..

Și de această dată se remarcă ingeniozitatea lui Alexandru, care transformă acest dispozitiv premergător de luptă într-un dispozitiv de luptă, plasând cavaleria la flancul drept al falangei desfășurate, comandate de către Nicanor. Din spusele lui Arrianus rezultă că flancul stâng al falangei se sprijinea pe malul Istrului, deci apare justificată intenția cavaleriei getice de a executa o manevră de învăluire pe la acest flanc, însă Alexandru, comandând cavaleria macedoneană a executat o șarjă și le-a dejucat această intenție.

Nereușindu-i această manevră, oastea geto-dacă a părăsit localitatea evacuând întreaga populație și s-a retras mai la nord, „în locuri singuratică“, unde trupele macedonene nu au îndrăznit să pătrundă. După ce a prădat cetatea de bunurile pe care geto-dacii nu au reușit să le ia cu ei, macedonenii au distrus așezarea până la temelie, apoi s-au retras la sud de Istru.

Rezultă de aici că direcția de acțiune a armatei macedonene a fost îndreptată în amonte față de sectorul de fortare, deci spre NV, și nu spre NE, așa cum apare pe schema de la p. 66 din tratatul de istorie militară, iar cetatea getică aflată la o parasangă de Istru (cca. 5,5 km), trebuie căutată la nord de ostrovul Carlovăț, într-un semicerc cu raza de 15 km, ceea ce ar corespunde localității Islaz și nu localității Zimnicea, propusă spre identificare de Vasile Pârvan.

Acest episod, al luptei împotriva geților este singurul de până acum care ne permite să stabilim raportul de forțe. Din acest punct de vedere, trupele lui Alexandru cel Mare sunt mult inferioare din punct de vedere numeric, raportul de 2,5/1 în trupe pedestre, respectiv, de 2,7/1 în cavalerie, în favoarea geților fiind edificator, însă prin succesul obținut demonstrează o temeinică pregătire și o mare abilitate în realizarea surprinderii.

Reîntorcându-se în tabără, în aceeași zi, și după ce a adus jertfe zeilor, Alexandru a primit soli „din partea celorlalte neamuri libere din vecinătatea Istrosului, ca și din partea lui Syrmos, regele tribalilor, și a celților așezați în regiunea Golfului Ionic“²⁹.

Din acest moment, putem considera că scopul strategic pe care și l-a propus Alexandru cel Mare la începutul campaniei sale la Dunărea de Jos de a fixa granița pe fluviu, a fost realizat.

Concluzii

Campania lui Alexandru cel Mare la Dunărea de Jos s-a încheiat cu rezultatele scontate de macedoneni. Temerara uniune de triburi condusă de Syrmos, care dăduse atât de furcă regilor odrisi și apoi lui Filip al II-lea, fusese înfrântă. Tracii liberi și geții dintre Haemus și Istru au devenit supuși sau prieteni ai regelui macedonean. Ca urmare, frontiera nordică a regatului macedonean a fost asigurată în preziua pornirii războaielor de cucerire a Imperiului ahemenid.

Pe plan militar, armata macedoneană s-a dovedit capabilă să execute acțiuni de mare anvergură cu pierderi foarte puține, datorită instruirii temeinice. Comandanții de formațiuni și detașamente și-au perfecționat deprinderile de a acționa în câmpul tactic.

²⁹ Ibidem.

Comandantul suprem al armatei macedonene, Alexandru cel Mare, a făcut dovada abilității strategice prin conceperea campaniei ca pe o manevră ingenioasă de învăluire la flancul stâng al teritoriului ocupat de tribali³⁰, cu scopul de a controla acest teritoriu până la fluviu.

În câmpul tactic a dat dovadă de inițiativă, luând măsuri rapide pentru rezolvarea unor situații neprevăzute. De asemenea, în acțiunile întreprinse împotriva tracilor autonomi, tribalilor, geților și ilirilor a condus personal diferite elemente de dispozitiv (împotriva tracilor autonomi – flancul stâng; în luptele cu tribalii – falanga, centrul dispozitivului sau forțele principale; în luptele cu geții - aripa stângă, apoi forțele principale; împotriva ilirilor - avangarda și forțele principale), asigurând o bună coordonare și cooperare a elementelor de dispozitiv. O mențiune specială se cuvine a fi făcută în legătură cu realizarea cooperării dintre diferitele categorii de forțe în sensul că este pentru prima dată în istoria artei militare când un comandant reușește realizarea joncțiunii în timpul oportun dintre flotă și forțele terestre.

Ca un corolar, la această campanie au participat numai trupe macedonene cu foarte puțini aliați (agriani, bottieni, amphipolitani), iar acțiunile au fost concepute, conduse și executate personal de către Alexandru și chiar dacă vreodată în câmpul tactic se consulta cu ceilalți comandanți (episodul cu tracii autonomi) lua hotărâri surprinzătoare.

Ca o privire generală, campania din anul 335 î.Hr., având de toate, de la simpla acțiune ofensivă până la asediul unei cetăți (Pelion) a reprezentat de fapt, un fel de repetiție generală în vederea mării confruntări cu Imperiul ahemenid.

---

³⁰ Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 33.

Anexa nr. 1

**ITINERARIUL FLOTEI MACEDONENE
DE-A LUNGUL ȚĂRMULUI PONTULUI EUXIN**

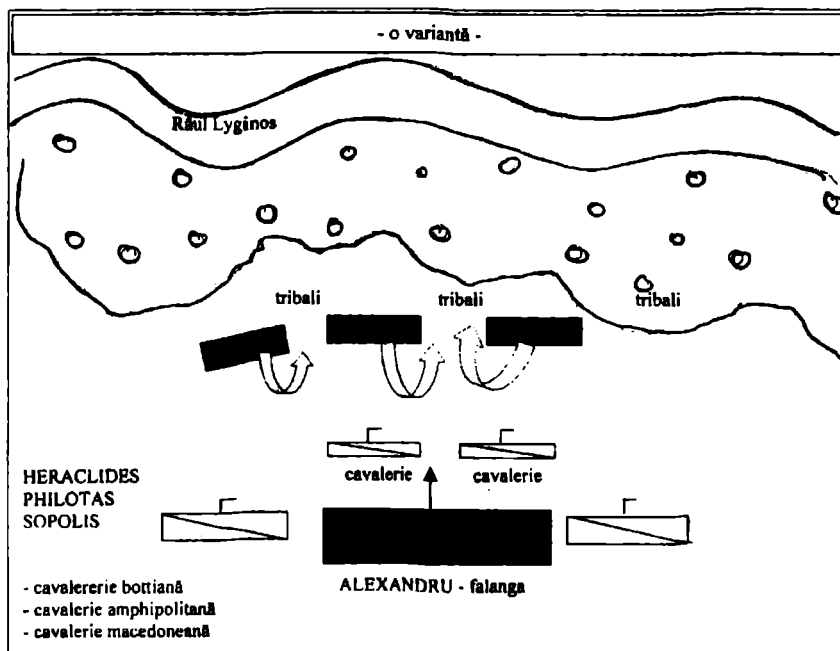
N r c r t	DENUMIRE ANTICĂ	DENUMIRE ACTUALĂ	DIST. (Stadii)	DIST. (în km)	OBS.
1	Byzantion	Istanbul	0	0	
2	Insulele Cyaneae	Urek și Iaki		30	măsurată pe hartă
3	Salmidessos	Midia (Turcia)	1500	300	Traseul flotei macedonene a fost reconstituit după descrierea țărmlui Pontului Euxin făcută de către Strabon în <i>Geografia</i> , vol. II, Cartea a VII-a, iar distanțele, din necesități de calcul, au fost rotunjite prin adaos, considerându- se că un stadiu are aproximativ 200 m
4	Andriake	?			
5	Phinopolis	?			
6	Thynias	Capul Ineada			
7	Apollonia	Sozopolis			
8	Anchialos	Pomorin	1 300	260	
9	Mesembria	Nesebar			
10	Naulochos	Gbzor			
11	Odessos	Varna			
12	Crunoi	Balcic			
13	Bizone	Kavarna			
14	Callatis	Mangalia			
15	Tomis	Constanța	280	56	
16	Istros	Histria	250	50	
17	Gura Sfântă a Istrului	Brațul Sfântu Gheorghe	500	100	
TOTAL DISTANȚĂ PARCURSĂ				796 km	Până la gura Istrului

Anexa nr 2

PRINCIPALELE TRECĂTORI DIN MUNȚII HAEMUS

Nr crt	DENUMIREA	DISTANȚA		OBSERVAȚII
		de la Pont (km)	De la Istru (km)	
1	Djulianski	25	150	<p>Pentru măsurare am folosit harta turistică a Bulgariei, la scara de 1/1000000, ediție poloneză din anul 1981.</p> <p>Distanțele au fost rotunjite de regulă la 5, din nevoia efectuării unui calcul mai rapid.</p> <p>În principal, distanțele de la Pontul Euxin au fost măsurate de la cetatea antică Naulochos, până la pasul Zlatiski, iar cele până la Istru au fost măsurate, de regulă, pe verticala locului.</p> <p>De la nr. crt. 15 s-a luat în calcul distanța cea mai scurtă față de fluviu.</p>
2	Aitoș	50	150	
3	Karnobatski	80	145	
4	Avramovski	105	145	
5	Kotlenski	120	125	
6	Vralnik	143	125	
7	Tvardiski	163	105	
8	Trevnenska	185	95	
9	Șipka	199	95	
10	Trojanski	265	105	
11	Ribariski	275	105	
12	Zlatiski	310	105	
13	Botevgradski	332	105	
14	Vitinja	338	110	
15	Defileul Iskerului	385	90	
16	Petrobanski	410	80	
17	Sveti Nicola	468	50	
18	Belogradejski	489	40	
19	Vraska	510	35	

DISPOZITIVUL DE LUPĂ AL LUI ALEXANDRU
În confruntarea cu
TRIBALII

PIERDERI

CATEGORII	ALEXANDRU	TRIBALI
Morți	51 (11 călăreți și 40 pedestrași)	35000
Răniți	?	?
Captivi	-	- bărbați (foarte puțini)

